

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR: ELAZIĞ, TÜRKİYE'DEN YEREL BİR BULGU*

Özcan DEMİR

Doç.Dr. Fırat Üniversitesi İİBF
odemir@firat.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9382-6781>

Eray Ekin SEZGİN

Dr. Öğr. Üyesi Munzur Üniversitesi İİBF
eraysezgin@munzur.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8565-0269>

Atıf/Citation: Demir, Ö., Sezgin, E.E. (2020). Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Sorunlar: Elazığ, Türkiye'den Yerel Bir Bulgu. *İnönü University International Journal of Social Sciences & İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS), 9(1), 236-254.*

Öz

Bu çalışma ile Elazığ ilindeki kadın girişimcilerin, genel profillerinin çıkarılması ve işletmelerini kurarken ve faaliyetleri sırasında yaşadıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini evreni temsilen tesadüfi seçilen 100 kadın girişimci oluşturmuştur. Çalışmanın verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Çalışmada kullanılan başlıca analizler betimleyici istatistikler, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri ve tek yönlü varyans analizleri (Anova) şeklindedir. Araştırma sonucunda kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları en büyük sorunun bilgi ve tecrübe eksikliği, sermaye ve yer temini olduğu tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunun ise borç ödemeleri, uygun krediye ulaşamamaları, tedarikçi ilişkileri ve bürokratik işlemler olduğu bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Girişimci, Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar, Kadın Girişimcilerin Önemi

* Etik Beyan : "Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Sorunlar: Elazığ, Türkiye'den Yerel Bir Bulgu" başlıklı çalışmada 2020 yılı öncesi araştırma verileri kullanılmıştır. Etik Kurullarla ilgili Açıklama ve Bilgilendirme - TR Dizin Bilgilendirmesi'ne göre böyle bir durumda makaleler için geriye dönük etik kurul izni gerekmediği belirtilmiştir. Buna karşın çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

WOMEN ENTREPRENEURSHIP AND THE PROBLEMS THAT THEY FACE: A LOCAL EVIDENCE FROM ELAZIG, TURKEY

Abstract

With this study, it is aimed to determine the general profiles of women entrepreneurs in Elazığ and to determine the problems they experienced during the establishment and operation of the enterprises. The sample consists of 100 randomly selected woman entrepreneur representing the universe. The data of the study was collected by questionnaire method. In this study, The main statistical analyses used are descriptive statistics, validity and reliability analysis and one-way anova. As a result of the research, it has been determined that the biggest problem faced by women entrepreneurs in establishing their businesses was lack of knowledge and experience, capital and place supply. The problem encountered by women entrepreneurs during the running of the enterprises has been found to be the debt payments, the inability to reach the appropriate credit, the supplier relations and the bureaucratic procedures.

Keywords: Women Entrepreneur, Problems Encountered of the Women Entrepreneurs, Importance of Women Entrepreneurs

1. GİRİŞ

Türkiye nüfusunun yarısı % 49,8'lik bir oran ile kadın nüfusundan oluşmaktadır. Bu denli önemli bir nüfusun sürdürülebilir kalkınma adına, istihdam ve işgücü piyasalarına katılım konusunda büyük bir önem arz etmektedir. İşgücü piyasalarına erişim ve katılımın sağlanması, kadının sosyo-ekonomik gelişmelerden faydalanabilmesini ve yerini güçlendirmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle işgücü pazarında gerek kadın girişimci sayısının artırılması gerekse üretim kapasitesinin artırılması arzulan bir durumdur (Tamer, 2020: 215). Kadın girişimciliği, yenilikçilikle ve daha önce var olmayan bir şeyi yaratma ile ilişkilendirilir, genellikle yeni girişim yaratmaya ve sonuç olarak işletme sahipliğine eşdeğer olarak kabul edilir (Madhukar, 2015: 2486). Bugün yoğun rekabet dünyasında büyümek için herhangi bir ulus, ekonomik kalkınmanın özünde kadın girişimcilere ihtiyaç duymaktadır ve kadın girişimciler sanayileşme, kentleşme, eğitim ve bilinçle birlikte ülkenin sosyo-ekonomik gelişiminde önemli rol oynamaktadırlar. Kısacası, bu dinamik dünyada, kadın girişimciler, bir ulusun sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişimi için küresel arayışın önemli bir parçasıdır.

Dünya nüfusunun neredeyse yarısını ve işgücünün önemli bir bölümünü oluşturan kadınların katılımı olmadan ekonomik gelişme etkili olmayacaktır. Kadınların ekonomik faaliyetlere katılımı, kadınların statüsünü yükseltmek ve ekonominin gelişmesi için gereklidir. Kadın girişimciliği, son yıllarda kadınların sahip olduğu girişim sayısındaki artış ve bunun sonucunda kadınların ekonomik büyümeye katkısının artmasıyla önem kazanmıştır. Sınai gelişme, teknolojik yenilikler, doğrudan yabancı yatırımlar ve ihracat potansiyeli, kadın girişimcilere çok çeşitli sosyo-ekonomik fırsatlar getirilmesine yardımcı olmuştur. Kadınların ekonomik durumu toplumun gelişme aşamasının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Sunanda ve Naik, 2016: 10).

Ulusların ekonomilerini genişletmesinde, istihdam olanaklarını arttırmalarında ve kalıcı bir üretim ve stratejik pazarlama anlayışı ile dünya ölçeğinde bir işletme yaratılmasında kadın girişimciler kilit bir rol oynamaktadır. Bu derece öneme sahip olan kadın girişimcilerin özellikle kırılğan bir ekonomiye sahip olan ülkemizde üretim hayatı içinde katılımını arttırmak için onları destekleyen politika ve programların ön plana çıkartılması sağlanmalıdır. Ancak kadın girişimcilerin genel profillerini, karşılaştıkları sorunları, iş süreçlerini, işlerini kurma, yönetme biçimlerini ve geliştirme

stratejilerini, gelecekte ki eğilimlerini ve örgütsel ve çevresel fırsatları değerlendirme potansiyellerini bilmek, bu politika ve düşüncelerin başarılı olması ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla araştırmacılar tarafından bu konuda daha kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir (Soysal, 2010b: 73).

Bu çalışma ile girişimcilik faaliyetine adım atmış kadınların genel profillerini ve işletmelerini kurarken ve faaliyetleri sırasında yaşadıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada ilk olarak, kadın girişimciliği konusu kuramsal olarak ele alınmıştır ve buna ilaveten kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Metodoloji kısmında ise Elazığ ilinde girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınların genel profilleri ve girişimcilikte karşılaştıkları sorunlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca sonuç kısmında kadın girişimcilere yönelik öneriler sunulmuş ve çalışma sonlandırılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Temel Sorunlar

Geçmişten günümüze kadar erkekler ve kadınlar arasındaki cinsiyet farklılığı, kadınların sosyal yaşamın dışında tutulmasına sebep olmuştur. Ancak bu durum, sosyal hayatın yanında ekonomik hayatta da bir farklılığa neden olmuş ve kadınları ikinci plana itmiştir (Akehursta vd., 2012: 2489). 1970'lerden itibaren büyük bir atılım içinde yer alan kadınlar, iş yaşamında da ağırlıkları ile her geçen gün önemlerini hissettirmektedirler. O yıllar da birçok sorun ile karşı karşıya kalan kadınlar, kendi yetenek ve becerilerini kişisel birikimleri ile birleştirerek sektörde bağımsız olmak için kendi işletmelerini kurmayı tercih etmişlerdir (Altinel, 1993: 35). Ülkemizde de 1980'lerden itibaren kadın girişimciler, farklı disiplinlerin dikkatini çekmiş ve kadın girişimciler üzerine birçok araştırma yapılmaya başlanmıştır. Kadın girişimci sayısının artırılmasının ve yaygınlaştırılmasının amaçlanması ise 1990'lı ve 2000'li yıllardan sonra olmuştur (Sümer, 2018: 7-8).

Yazında kadın girişimci kavramı ile ilgili bazı tanımlamaların olduğunu görmek mümkündür ve bu tanımlamalardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

Sunanda ve Naik'e (2016: 10) göre bir kadın girişimci, kişisel, aile ve sosyal hayatına ayak uydurarak girişim başlatan, kurmak ve işletmek yoluyla başkalarına istihdam olanakları yaratabilen, bireysel olarak veya işbirliği içinde ekonomik bağımsızlık sağlayabilen, kendine güvenen, yenilikçi ve yaratıcı olandır.

Palaniappan vd. (2012: 219) kadın girişimciliğini, şahsi gereksinimlerini karşılamak ve ekonomik açıdan bağımsız hale gelmek için zorlu bir rol üstlenen kişi olarak dile getirmişlerdir.

Dhillon (1993) kadın girişimciyi, kendine ait bir işletmesi olan, tek başına çalışan veya yanında işçi çalıştıran, bulunduğu sektörde mal ya da hizmet üreten satan, ortaya çıkabilecek olumsuz bir durumda şartlara uyum sağlayabilen ve çözüme kavuşturan, kredi olanaklarını araştırıp ve alanında tecrübe sahibi olmaya gayret eden şekilde tanımlanmıştır (Yaşar, 2017: 45).

Marlow ve Patton (2005: 718) ise kadın girişimciyi, bir iş kurmuş, yönetiminde aktif olarak yer alan ve işletmenin çoğunluk payına sahip olan kadınlar şeklinde ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki tanımlar dahilinde kadın girişimci tanımında "ev dışı bir mekan olmak kaydıyla kendisine ait bir veya birkaç işletmesi olan; işletmesinde tek başına veya yanında işçi çalıştıran; işletmesinde mal ve hizmet üreten ve bunun yanında pazarlama, dağıtım ve satışını yapan; piyasa ekonomisi içerisinde ait olduğu sektörde diğer kurum ve kuruluşlarla ilişki içerisinde olan; iş sürecinin yönetilmesi, işletilmesi, geliştirilmesi veya kapatılması hususunda karar alma yetisini

kendisinde bulunduran; kazancının gerek yatırım gerekse kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan” gibi ortak noktaların ön plana çıktığı söylenebilir (Çelik ve Özdevecioğlu, 2001; Ecevit, 1993; Soysal, 2010a).

Her ne kadar erkek girişimcilerle kadın girişimcilerin karşılaştıkları temel problemler paralellik gösterse de kadın girişimcilerin karşılaştığı bir takım ek kısıtlamalar da bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar genellikle sosyo-kültürel bir ortamdan ve iş yükü yoğunluğundan meydana gelmektedir. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları problemler, iş kurma aşamasındaki sorunlar ve faaliyetleri esnasında karşılaşılan sorunlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ancak bu sorunlar yalnız kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken değil işletmelerinin faaliyeti sırasında da karşısına çıkmaktadır. Bu nedenle kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar bir bütün olarak incelenecektir.

Finansman Sorunu: Finans, büyük veya küçük olsun, herhangi bir işletme için “can damarı” olarak kabul edilir. Bununla birlikte, kadın girişimciler iki açıdan finans sıkıntısı çekmektedirler. Birincisi, kadınlar genellikle dış kaynaklardan fon almak için teminat olarak kullanılmaları için isimlerinde mülk sahibi değildir. Dolayısıyla, dış fon kaynaklarına erişimi sınırlıdır. İkincisi, bankalar aynı zamanda kadınları daha az itibar sahibi görüyorlar ve kadın borçlularının istedikleri zaman işlerini bırakabilecekleri inancında olmalarıdır. Böyle bir durum göz önüne alındığında, kadın girişimciler, varsa, kendi tasarruflarına ve arkadaşlarının ve rasyonellerin beklenmedik derecede önemsiz ve ihmal edilebilecekleri kredilere güvenmek zorundadır. Bu nedenle, kadın girişimler finansman sıkıntısı nedeniyle başarısız olmaktadır (Vadivü ve Devipriya, 2013: 3).

Bürokratik Engeller: Ülkemizde bir işletmenin kurulması ve tescil işlemlerinin tamamlanması zaman alan bir süreçtir. Özellikle kadın girişimcilerin işletme kurma esnasında yeterince bilgiye sahip olmamaları yüzünden de pek çok problem ile karşı karşıya kalmakta ve bu durum yorucu bir süreçten geçmelerine neden olmaktadır. Gerek devlet gerekse ilgili kurum/kuruluşlar tarafından bu bürokratik engellerin hafifletilmesi adına düzenlemeler getirilmesi, girişimcilerin işletmelerini kurarken zamandan tasarruf etmeleri konusunda kolaylık sağlayacaktır. Bunun yanında yolun başındaki kadın girişimciler için devlet tarafından bürokratik işlemler ile ilgili danışmanlık hizmetinin verilmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir (Öztürk, 2016: 62).

Donanım, Araç-Gereç Temini: Kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlardan bir diğeri de kaliteli ve ucuz donanım, araç ve gereç temin etmede ki zorluklardır. Kadın girişimcilerin erkek girişimcilere nazaran donanım, araç ve gereç temininde yaşadıkları bu sorunların temelinde cinsiyetlerinden ötürü farklı bir fiyat politikası ile karşılaşmaları, pazar bilgilerinin yeterli düzeyde olmayışı, fuarlara katılım göstermede yaşadıkları zorluklar ve pazar araştırması yapamamaları yatmaktadır (Güleç, 2011: 48).

Eğitim Eksikliği: Eğitim eksikliği sorunu, kadın girişimcilerin sıklıkla karşılaştıkları problemlerin ilk sıralarında yer almaktadır. Kadın girişimcilerin iş hayatında beceri kazanımlarını engelleyen veya geciktiren sorunlar olarak; tecrübe eksikliği, mesleki ve çıraklık eğitimlerinden yoksunluk sayılabilir. Ancak, günümüzde kadın girişimcilere yönelik eğitimler sıklıkla verilerek bu sorun yavaş yavaş giderilmeye çalışılsa da, faaliyet göstereceği sektör ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliği sosyal iletişim ağına dahil olamamalarına neden olmaktadır (Özyılmaz, 2016: 54).

Zaman Darlığı: Aile sorumluluklarının doğrudan bir etki yarattığı zaman eksikliği kadın girişimcilerin karşılaştıkları bir başka engel olarak ifade edilmektedir. Kadınların erkeklere nazaran gerek bilgi ve becerilerini geliştirmeleri gerekse güncel bilgiye ulaşabilmeleri için daha az zamanları vardır. Kadınların zamanlarının kısıtlı olması, bankadan finansal destek alması konusunda gerekli adımları atmalarına, eğitim programlarına katılmalarına ve daha uygun tedarikçi aramalarına engel

teşkil etmektedir (Ascher, 2012: 108).

Kıyaslama Olanaklarının Olmaması: Shapiro ve Skolt (1982) kadınların rol model eksikliklerini kıyaslama olanakları ile ilişkilendirmektedir. Bahsi geçen yazarlar, kadın girişimcilerin rol modellerini, tutumlarında, kararlarında ve hareketlerinde taklit kaynağı olan ve yolculuğa yeni adım atanlar için danışmanlık yapan ve onları akılda bulunduran kadınlar olarak ifade etmektedirler. ABD'deki kadınların % 64'ü rol model eksikliğini bir engel olarak görmektedirler (Ascher, 2012: 107).

Basmakalıp Yargılar: Kadınların kariyerlerinde ilerlemeleri hususunda önemli bir sorun olarak görülen güvensizlik, deneyim eksikliği, başarısızlık beklentisi gibi cinsiyete dayalı basmakalıp yargılar, bir bakıma kadınların kararlılıklarının, azimlerinin, kişiliklerinin ve risk almalarının yetersiz olarak değerlendirilmesine dair görüşleri yansıtmaktadır. Basmakalıp yargılar, kadınların karşılaşılabilecekleri en büyük kariyer engellerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Örneğin; ABD'de yaklaşık 300 kadınla yapılan bir araştırmada, basmakalıp yargılar ilk sırada yer alan kariyer engeli olarak saptanmıştır (Anafarta vd., 2008: 115). Bu sonuç kadınların kariyerlerinde ilerlemeleri konusunda basmakalıp yargıların ne derece etki ettiğinin ve ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Pazar Değişkeni: Ülkemizde serbest piyasa ekonomisinin hakim olması ekonomik istikrarın tam olarak sağlanamamasına ve kadın girişimcilerin faaliyetleri esnasında pek çok sorun ile karşılaşmasına sebep olmaktadır (Öztürk, 2016: 64).

Cinsel ve Duygusal Taciz: Kadınların gerek kendi işletmelerinde gerekse bir ücret karşılığı çalıştığı örgütlerde özellikle de kapalı toplumlarda cinsel ya da duygusal tacize maruz kalmaları oldukça fazladır. Özellikle, cinsel tacize uğrayan pek çok kadın, evini geçindirme konusunda bir zorunluluk hissini olmasından işten kovulma korkusu sebebiyle, çözümünü bu duruma katlanmakta bulmaktadır (Soysal, 2010a: 99).

Çalışacak Eleman Sorunu: Girişimci kadınlar, işyerine eleman alırken bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Kadın girişimcilerin işe eleman alırken deneyimli, çalışkan eleman seçememesinden kaynaklanabileceği gibi çalışacak elemanın kadın işverene güvenmemesi, ücrette anlaşamama da olabilmektedir. Kadın girişimci toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı veya kişilik özelliklerinden dolayı çalışana anaçlık duygularıyla davranabilmektedir. Zaman zaman işveren gibi değil, abla-kardeş, anne-evlat, bir arkadaş veya dost gibi davranabilmektedir. İşveren-işçi ilişkisini ayarlayamayan girişimci kadınlar çalışanları üzerinde otorite kurmakta zorlanabilmektedir (Gökakın, 2000: 118-120).

İletişim-Koordinasyon ve Mesleki Örgütlenme: Kadın girişimci sorunlarından bir diğeri iletişim ağlarının erkekler kadar kuvvetli olmamasından kaynaklıdır. Bu durum yukarıda da verilen bilgiler gibi toplum içinde kadına yüklenen modellerin bir ürünü olup, iş dünyasında örgütlenme içinde de cinsiyet ayrımcılığının bir ürünüdür. Oysa kadın girişimcilerin kurdukları işletmelerde üretim, pazarlama, satış, planlama, organizasyon gibi konularda başarılı olabilmeleri için mutlaka geniş bir iletişim ağına sahip olmalı iş dünyasındaki mesleki dernek –örgütler ve sivil toplum temas halinde olmalıdır. Toplumsal yaşam içerisinde örgüt kavramı önemli bir yer tutmaktadır. İnsan doğası, her iş ve faaliyet için bir örgütlenme ihtiyacı duymaktadır. İş dünyası içinde de girişimciler bir örgütlenme içinde yer almak istemektedir. Erkek egemen toplumda girişim dünyasında erkelerin iletişim ve örgütlenme ağı kadınlara oranla çok kuvvetlidir. Bu durum kadınlarında iletişim ağlarını kuvvetlendirmeleri ve örgütlenmeleri gereğini ortaya koymaktadır (Bayraker, 2018: 44).

Özetle, kadın girişimcilerin işine uygun yer bulma ve kiralama, geleneksel bir bakış açısına sahip çevrenin iş kadınına yadırgaması, tecrübesiz olmaları, sorumluluk üstlenmelerinde sıkıntı yaşamaları,

finansman sorunları, bürokratik engeller, hammadde temininde sıkıntı yaşamaları gibi sorunlar *iş kurma aşamasında karşılaşılan sorunları*; çalışacak elemanı bulmada sıkıntı yaşamaları, yeteri kadar müşteri çekememe, beklenen geliri elde edememe, cinsiyet konusundaki peşin hükümler sebebiyle kendini kabul ettirmede sıkıntılar yaşama, mevcut sektörde sürekliliği sağlayamama gibi sorunlar ise *iş kurulduktan sonra karşılaşılan sorunlar* arasında yer almaktadır.

2.2. Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Yapılmış Çalışmalar

Yazında kadın girişimciliği konusu üzerine yapılan pek çok araştırma yer almaktadır. Özellikle 1930'lu yıllarda girişimcilik konusuna ilişkin araştırmaların çoğunun erkekler üzerine yapılmış çalışmalar olsa da; 1970 yılından sonra Boserup'un yayınladığı ve kadın girişimciliği alanındaki ilk çalışma olarak bilinen "ekonomik kalkınmada kadınların rolü" adlı çalışma ile birlikte araştırmacılar kadın girişimciliği üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Gül ve Altındal, 2016: 1365). Kadın girişimciliği konusuna yönelik yazın incelemesi yapıldığında kadın girişimcilerin problemlerini ele alan çeşitli araştırmalar karşımıza çıkmaktadır.

Ülker (2013) Tekirdağ ilinin kırsal alanlarında yer alan kadın girişimciler üzerine yaptığı çalışmada, kırsal bölgede kadın girişimciliğine tesir eden faktörleri araştırmış ve Tekirdağ ilindeki 9 ilçede kadın girişimciliğini etkileyen faktörleri belirleyerek, kadın girişimcilere gerek sermaye konusunda verilmesi gereken desteklere gerek toplumun bilinçlendirilmesine gerekse eğitim seviyesinin artırılması hususlarına dikkat çekmiştir.

Palaniappan vd. (2012) kadın girişimcilerin sorun ve beklentileri üzerine yaptıkları çalışmada; girişimci kadınların, iş kurma ile ilgili zorluklarla yüzleşmeye hazır olduklarını, çünkü kadınlar çeşitli türden profesyonellere ve hizmetlere giren kadınların evlerinin sınırlarını aştığını ve kadın girişimcilerin akıllı ve dinamik girişimci olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca araştırmada, kadınların işe değil, kendi yaratıcılık dürtüsünü tatmin etmek ve yeteneklerini kanıtlamak için işe girdikleri saptanmıştır. Çalışmada, kadın girişimcilere özel bir ortam yaratmak için ayrı sanayi siteleri kurmaları önerilmektedir.

Sivanesan (2014) kırsal ve kentsel kadın girişimcilerin beklentileri ve zorlukları üzerine yürüttüğü çalışmada; hintli kadınların yaşamın her kesiminde erkeklerden daha aşağı olmadıklarını ve ülkedeki erkekler kadar iyi girişimciler olabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca araştırmada, kırsal ve kentsel alanlardaki kadınların iş kurma ile ilgili zorluklarla yüzleşmeye hazır oldukları dile getirilmiş ve sosyo altyapısı, işletme şekli ve eğitim programları, Kanyakumari Bölgesi'ndeki kadın girişimcilerin en önemli sorunları olarak ifade edilmiştir.

Sunanda ve Naik (2016) kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik koşulları ve sorunları üzerine araştırdıkları çalışmada; kadın girişimcilerin finansman sorunlarının, çoklu rolün, sıkı rekabet şartlarının, pazar değişkeninin ve sosyal tutumun karşılaştıkları en önemli sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Kumbhar (2013) kırsal alanda kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerine yaptığı araştırmada, devlet ve toplumun geleneksel bakış açısına sahip olmaları, kadınların mali özgürlüğünün yeterince güçlü olmaması, iş ve aile yaşamlarında bir denge kuramamaları, ürünler üzerinde dolaylı mülkiyetin olması, edinilen kapasitenin farkında olunmaması, risk yüklenme becerilerinin yüksek olunmaması, erkek çalışanlarla çalışma problemleri, finansal kurumların ihmalkarlığı, mesleki eğitim eksikliği, kendine güven eksikliği ve iletişim/etkileşim eksikliği gibi problemler kadın girişimciliğinin gelişmesindeki en büyük sorunlar olarak bulgulanmıştır.

Vossenber (2013) gelişmekte olan ÷lkelerde kadın girişimciliğinde toplumsal cinsiyet açığı üzerine yaptığı araştırmada, finansal kaynak eksikliği, yasal engeller, bilgi ve deneyim eksikliği, iş-aile dengesi, kadın merkezli şiddet ve güvenlik konusu, sosyal destek eksikliği gibi engellerin kadınların girişimcilik konusunda önlerine çıkan engeller olarak tespit etmiştir.

Ballı (2017) kadınların girişimci olma nedenleri ve karşılaştıkları sorunlar üzerine yaptığı araştırmada; kadın girişimcilerin karşılaştıkları en önemli engelin sermaye temininde ki zorluklar olduğunu dile getirmiştir. Diğer bir engel olarak ise yine maddi bir engel olan iş yeri açma maliyetlerinin yüksek olması sonucuna varmıştır.

Çıkamaz (2018) kamu destekleri aşamasında kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerine yaptığı araştırmasında; kadın girişimcilerin kamu destek aşamasında, yüz yüze kaldıkları danışmanlık problemleri arttıka, finansal problemlerin ve banka problemlerinin arttığı saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, danışmanlık problemleri ile finansal ve banka problemleri değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan ve Toksoy (2017) Türkiye’de kadınları girişimciliğe iten nedenler, karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri üzerine yaptığı çalışmasında, bürokratik işlemler, kalifiye eleman ve uygun materyal bulmalarının kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken en çok zorlandıkları konular olduğunu tespit etmişlerdir.

Karaturhan vd. (2017) ise İzmir ili Aliağa İlçesi kırsalında 6 köyde 65 kadın üzerinde yaptıkları araştırmada, kadınları girişimciliğe iten nedenleri, mevcut durumu ve girişimcilik faaliyetlerinin önündeki problemleri incelemişlerdir. Araştırmada, eğitim seviyesi, finansal destek ve bilgi noksanlıklarına vurgu yapılmıştır.

3. METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Katkısı

Bu araştırma ile girişimci kadınların genel profillerinin ve işletmelerini kurarken ve işletme faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Elazığ ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin genel profillerini ve işletmelerini kurarken ve yürütürken karşılaştıkları sorunları ortaya koymaya yönelik yapılan ilk çalışmadır. Bu bakımdan bu araştırma, Elazığ’da kadın girişimcilerin çeşitli yönlerini ortaya koymasından önemli olacağı ve başka araştırmalar için de bir alt yapı oluşturacağı düşün÷lerek oluşturulmuştur.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Elazığ ilinde faaliyet gösteren kadın girişimciler oluşturmaktadır. Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre odaya kayıtlı 100 ve Elazığ Eczacılar Odası’na kayıtlı 54 kadın girişimci olduğu tespit edilmiştir. Araştırma, odaya kayıtlı üyeler üzerinde yürüt÷lmüştür.

Evren büyüklüğu (N) 154 olarak alındığında, $n = N \cdot (t^2 \cdot p \cdot q) / (d^2 \cdot (N-1) + (t^2 \cdot p \cdot q))$ form÷lüne göre örneklem büyüklüğu en az (n) 95 olmalıdır (N: evren büyüklüğu; t: ∞ serbestlik derecesinde teorik t tablo değer (1,96); p: incelenen olayın gerçekleşme olasılığı (0,2); q:incelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı (0,8); pxq: varyans (0,16) d: kabul edilen örnekleme hatası (0,05)). Bu büyüklükteki bir örneklem büyüklüğünün %95 güven düzeyinde evreni temsil gücünün olacağı söylenebilecektir (Baş, 2008). Uygulanan anket formu sayısı 120’dir. Anket formları kadın girişimcilere uygulanırken, evren içerisindeki ağırlıklarına riayet edilmiştir. Ancak anketlerdeki olası

sorunlar nedeniyle araştırmanın uygulama aşamasında 120 kadın girişimciye anket uygulanmış ve bu anketlerden 100'ü analiz edilmeye uygun görülüp değerlendirilmiştir.

3.3. Değişkenlerin Ölçülmesi

Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar için farklı ölçekler bulunmakla birlikte, bur araştırmada Öztürk (2016) ve Özyılmaz'ın (2016) tez çalışmalarında kullandıkları ölçekler kullanılmıştır. 10 madde ve tek alt boyutta oluşan ölçeğin güvenilirlikleri (Cronbach's α katsayıları) sırasıyla 0,764 ve 0,794 yani kabul edilebilir düzeyin üzerinde bulunmuştur. Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin ölçek ise Özyılmaz'ın (2016) tez çalışmasından alınmıştır. 10 madde ve tek alt boyutta oluşan ölçeğin güvenilirlikleri (Cronbach's α katsayıları) kabul edilebilir düzeyin (0,794) üzerinde bulunmuştur.

3.4. Araştırmanın Problem Cümlesi, Modeli ve Hipotezleri

Çalışmanın teorik çerçevesi doğrultusunda geliştirilen kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken ve faaliyetleri sırasından karşılaştıkları sorunlara yönelik model Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın temel sorusu "Kadın girişimcilerin demografik özellikleri ile karşılaştıkları sorunlar arasında farklılık var mıdır?" şeklinde belirlenmiştir. Gerek araştırmanın temel sorusundan gerek kurulan modelden gerekse de yazında ki araştırmalardan yola çıkılarak araştırmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

H₁: Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar yaşa göre farklılık göstermektedir.

H₂: Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₃: Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H₄: Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar çocuk sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₅: Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar faaliyet gösterdiği sektöre göre farklılık göstermektedir.

H₆: Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar yaşa göre farklılık göstermektedir.

H₇: Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₈: Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H₉: Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar çocuk sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₁₀: Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar çalışan sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₁₁: Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar faaliyet gösterdiği sektöre göre farklılık göstermektedir.

3.5. Araştırmanın Varsayım ve Sınırlılıkları

Araştırmanın varsayımları şu şekildedir

❖ Elazığ ilindeki kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken ve işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların gerçekçi bir biçimde tespit edileceği düşünülmektedir.

❖ Katılımcıların anket sorularını doğru olarak algıladıkları ve doğru yanıtlar verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir;

❖ Araştırma Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı kadın girişimciler ile sınırlıdır. İl Kadın Girişimci üyeleri her ilde koordinatörlüğünü yürütmekte olan Oda/Borsa'nın Meclis Üyesi sayısı kadar üyeden oluşmakta olup, il genelinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin tamamı bu Kurul'da yer alamamaktadır.

❖ Çalışma sonuçları veri toplama aracı ile sınırlıdır.

3.6. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Araştırmada veriler anket yöntemi ile toplanmıştır ve verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Ayrıca ele alınan ölçeklerin normal dağılımı ile ilgili fikir sahibi olunması için basıklık ve çarpıklık değerleri değerlendirilmiştir. Ölçeklere ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal dağılım kriterleri aralığında olduğu, dolayısıyla verinin normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Skewness ve kurtisosis (çarpıklık ve basıklık) değerleri -2 ile +2 arasında değer aldığı için değişkenler normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır (George ve Mallery, 2010). Bu sebepten dolayı parametrik (Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)) karşılaştırma istatistikleri kullanılmıştır. Elde edilen bu veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma, yazında bu konuyla ilgili araştırma yapan araştırmacıların (Özyılmaz, 2016; Öztürk, 2016) çalışmalarında kullandıkları anketler temel alınarak oluşturulmuştur. Anket üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda kadın girişimcilerin profilini belirlemeye yönelik demografik özellikler yer almaktadır. İkinci kısımda kadın girişimcilere yönelik olan 10 maddelik işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar yer almaktadır. Üçüncü ve son kısımda ise kadın girişimcilere yönelik olan 10 maddelik işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunlar yer almaktadır. Son iki ölçek, 5'li Likert sistemine göre derecelendirilmiştir. Seçenekler ise şöyledir: “Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum”.

3.7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

On madde ve tek boyuttan oluşan “İşletmelerini Kurarken Karşılaşılan Sorunlar” ölçeğine, uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonuçları aşağıdaki tablo 1’de görülmektedir. Faktör analizi sonucunda “Bürokratik işlemlerden dolayı sorun yaşadım” önermesinin faktör değerinin 0,277 olmasından dolayı çıkarılmıştır. Dokuz madde üzerinden açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçek tek faktörden oluşmaktadır. KMO değerinin 0,779 ($p = 0,000$) olması, faktör analizi açısından iyi olduğu kabul edilmektedir (Karagöz, 2019: 953). Faktör analizi sonuçları aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır:

Tablo 1. İşletmelerini Kurarken Karşılaşılan Sorunlar Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Madde No	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach Alpha
İşletmelerini Kurarken Karşılaşılan Sorunlar	1	,833	45,056	0,836
	2	,726		
	9	,694		
	4	,660		
	3	,555		
	5	,546		
	6	,541		
	7	,503		
	8	,502		
KMO=0,779 Df=36 App. Chi Square=369,015 P=0,000				

On madde ve tek boyuttan oluşan “İşletmelerinin Faaliyeti Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar” ölçeğine, uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonuçları aşağıdaki tablo 2’de görülmektedir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçek tek faktörden oluşmaktadır. KMO değerinin 0,901 ($p = 0,000$) olması, faktör analizi açısından çok iyi olduğu kabul edilmektedir (Karagöz, 2019: 953). Faktör analizi sonuçları aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır:

Tablo 2. İşletmelerinin Faaliyeti Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Madde No	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach Alpha
İşletmelerinin Faaliyeti Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar	8	,825	70,186	0,769
	5	,797		
	7	,789		
	6	,768		
	2	,761		
	4	,701		
	3	,698		
	1	,613		
	10	,536		
9	,531			
KMO=0,901 Df=45 App. Chi Square=990,697 P=0,000				

Cronbach alfa değerleri sonuçlarına göre; işletmelerini kurarken karşılaşılan sorunlar ve

faaliyetlerini yürütürken karşılaşılan sorunlar ölçeklerinin orta ve yüksek güvenilirlikte olduğu sonucuna ulaşmıştır (Kılıç, 2016).

3.8. Araştırmanın Bulguları

3.8.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Katılımcıların demografik bilgilerinin sunulduğu Tablo 3 aşağıda yer almaktadır. Tablodaki bulgulardan katılımcıların özellikleri şöyle görülmektedir:

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

KATILIMCI PROFİLİ (n=100)					
Yaş	F	%	Medeni Durum	F	%
19 ve altı	11	11,0	Evli	55	55,0
20-29 yaş	25	25,0	Bekar	34	34,0
30-39 yaş	30	30,0	Boşanmış	11	11,0
40-49 yaş	16	16,0	İşletmenizdeki Çalışan Sayısı	F	%
50 ve üzeri	18	18,0	1-9 kişi	61	61,0
Eğitim Düzeyi	F	%	10-49 kişi	27	27,0
Bir okul bitirmedi	12	12,0	50-249 kişi	7	7,0
İlköğretim(ilk-orta)	12	12,0	250-499 kişi	4	4,0
Lise	10	10,0	500 ve üzeri kişi	1	1,0
Ön Lisans	18	18,0	İşletmenizin Faaliyet Gösterdiği Sektör	F	%
Lisans	41	41,0	Bilgi ve İletişim	12	12,0
Lisansüstü	7	7,0	Konaklama Hizmeti Faaliyeti	4	4,0
Çocuk Sayısı	F	%	Yiyecek Hizmeti Faaliyeti	20	20,0
Yok	43	43,0	Kişisel Bakım	12	12,0
1	17	17,0	Tekstil ve Hazır Giyim	17	17,0
2	15	15,0	Temizlik ve Kimya	7	7,0
3	15	15,0	Sağlık Sektörü	26	26,0
4 ve üzeri	10	10,0	Toptan ve Perakende Ticaret	2	2,0

❖ Katılımcıların %66'sını genç ve orta yaş gurubundakiler, % 34'ünü ise orta yaş üzerindeki oluşturmaktadır.

❖ Katılımcıların %55'ini evliler, %45'ini de evli olmayanlar oluşturmaktadır.

❖ Eğitim düzeyleri açısından %41 ile lisans mezunlarının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

❖ Katılımcılar arasında çocuk sayısı açısından ağırlık % 43 ile çocuk sahibi olmayanlardadır. Çocuk sahibi olmayanları %17 ile bir, %15 ile iki ve üç ve %10 ile 4 ve üzeri çocuk sahibi olanlar takip etmektedir.

❖ Katılımcıların %61'i 1-9 kişi, %27'si 10-49 kişi, % 7'si 50-249, % 4'ü 250-499 ve % 1'i 500 ve üzeri işletmelerinde çalışmaktadır.

❖ Katılımcılar arasında faaliyet gösterdiği sektör açısından ağırlığı % 26 ile sağlık, %20 ile yiyecek ve hizmet faaliyeti ve %17 ile tekstil ve hazır giyim oluşturmaktadır.

3.8.2. Katılımcıların İşletmelerini Kurarken ve İşletme Faaliyetleri Sırasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Dağılımlar

Araştırmada elde edilen bulgulara ait aritmetik ortalamaların yorumlanmasında aşağıdaki aralıklar dikkate alınmıştır (Özdamar, 2003:32):

$1,00 \leq$ aritmetik ortalama $\leq 2,60$: Düşük

$2,60 <$ aritmetik ortalama $\leq 3,40$: Orta

$3,40 <$ aritmetik ortalama $\leq 5,00$: Yüksek

Tablo 4’de Elazığ ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlara ilişkin katılım dereceleri aktarılmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların İşletmelerini Kurarken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Ortalama Değerleri

İşletmelerini Kurarken Karşılaşılan Sorunlar	Ortalama	Standart Sapma
1.İşletmemi kurarken hiçbir sorunla karşılaşmadım	4,05	0,87
2.Bilgi eksikliği ve tecrübesizliğimden dolayı sorun yaşadım.	4,22	0,75
3.Ailevi nedenlerden dolayı sorun yaşadım.	4,08	0,76
4.Toplumun olumsuz bakışı, önyargılı tutumlar nedeniyle sorun yaşadım.	4,14	0,77
5.Sermaye temininde sorun yaşadım.	4,25	0,96
6.Yer temininde sorun yaşadım.	4,18	0,66
7.Personel temininde sorun yaşadım.	3,90	0,89
8.Kiraların yüksek olmasından dolayı sorun yaşadım.	4,07	0,70
9.Yaşadığım sorunların kadın olmamdan dolayı kaynaklandığını düşünüyorum.	3,94	0,66
Ortalama puan: 4,09		

Yukarıda ki tabloda kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları en büyük sorunun “sermaye temini” (4,25) olduğu görülmektedir. Ayrıca sermaye temininin, kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar içerisinde katılım derecesinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılması, kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken yeterli sermayelerinin olmaması veya kadın girişimcileri desteklemek adına verilerin kredilerin yetersiz olmasında yattığı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar; “bilgi eksikliği ve tecrübesiz oluşu” (4,22), “yer temini” (4,18), “toplumun olumsuz bakışı ve önyargılı tutumlar” (4,14), “ailevi nedenler” (4,08), “kiraların yüksek olması” (4,07), “hiçbir sorunla karşılaşmaması” (4,05), “kadın olmalarından dolayı” (3,94) ve “personel temini” (3,90)’lık önem derecesi ile Tablo 4’de görülmektedir. Bu sonuçlara göre “bilgi eksikliği ve tecrübesizlik” ve “yer temini” unsurlarının katılım derecesinin yüksek olması, kadın girişimcilerin faaliyette bulunmak istedikleri iş kolu için yeterli bilgi ve tecrübelerinin olmamasından ve yer temini sorununun olması, girecekleri sektörde ki risk unsurları karşısında tedirgin oldukları ve işletmelerini açmayı düşündükleri uygun yerlerin olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Kısacası, kadın girişimcilerin, işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar; bilgi ve tecrübe eksikliği, ailevi nedenler, sermaye temin sorunu, yer temini ve kiraların yüksek oluşu, toplumun olumsuz bakışı ve kadın olmalarından kaynaklanan nedenler olarak kaydedilmiştir.

Tablo 5’de Elazığ ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin katılım dereceleri aktarılmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Ortalama Değerleri

Faaliyetler Sırasında Karşılaşılan Sorunlar	Ortalama	Standart Sapma
1.Deneyimsizliğimden dolayı sorun yaşıyorum.	4,07	0,96
2.Ailevi nedenlerden dolayı sorun yaşıyorum.	4,21	0,73
3.Tedarikçi ilişkilerinde sorun yaşıyorum.	4,30	0,70
4.Müşteri ilişkilerinde sorun yaşıyorum.	3,22	1,11
5.Bürokratik işlemlerden dolayı sorun yaşıyorum.	4,27	0,66
6.Uygun krediye ulaşamamamdan dolayı sorun yaşıyorum.	4,34	0,68

7.Borç ödemeleri nedeniyle sorun yaşıyorum.	4,35	0,67
8.Çalışanların üzerinde otorite kurmakta sorun yaşıyorum.	3,62	1,20
9.Pazardaki erkek hâkimiyetinden dolayı sorun yaşıyorum.	4,03	1,00
10.Yaşadığım sorunların kadın olmamdan dolayı kaynaklandığını düşünüyorum.	3,52	1,21
Ortalama puan: 3,99		

Yukarıda ki tabloda kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyeti esnasında en çok karşılaştığı sorunun “borç ödeme” (4,35) olduğu görülmektedir. Ayrıca borç ödemenin katılım derecesinin bu denli yüksek olması, piyasa ekonomisi içerisinde maddi etkenlerin önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin faaliyetleri esnasında karşılaştıkları sorunları; “uygun krediye ulaşamama” (4,34), “tedarikçi ilişkileri” (4,30), “bürokratik işlemler” (4,27), “ailevi nedenler” (4,21), “deneyimsizlik” (4,07), “pazardaki erkek hakimiyeti” (4,03), “çalışanlar üzerinde otorite kurma” (3,62), “kadın olmalarından dolayı” (3,52) ve “müşteri ilişkileri” (3,22)’lik önem derecesi ile Tablo 5’de yer almıştır. Bu bulgulara göre “uygun krediye ulaşamama” unsurunun önem derecesinin yüksek olması, kadın girişimcilerin işletme faaliyetlerinin sürdürülebilirliği adına kredi temininde sorunlar yaşadığı sonucuna ile bağdaştırılabilir.

Kısacası, kadın girişimcilerin, faaliyetleri esnasında karşılaştıkları sorunlar; deneyimsizlik, ailevi nedenler, tedarikçi ve müşteri ilişkileri sorunu, bürokratik işlemler, uygun krediye ulaşamama, borç ödemeleri, çalışanlar üzerinde otorite kurma, pazardaki erkek hakimiyeti ve kadın olmalarından kaynaklanan nedenler olarak kaydedilmiştir.

3.8.3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre İşletmelerini Kurarken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Katılımcıların, işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlara ilişkin aldıkları puanların yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve faaliyet gösterdiği sektörler için anova analizi sonuçları aşağıda tablolarda aktarılmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre İşletmelerini Kurarken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Değişkenler		N	Ortalama	Standart sapma	F	p
Yaş	19 ve altı	11	4,16	,56	5,484	,001
	20-29 yaş	25	3,77	,45		
	30-39 yaş	30	4,07	,54		
	40-49 yaş	16	4,20	,51		
	50 ve üzeri	18	4,44	,27		
Medeni durum	Evli	55	4,23	,51	5,006	,009
	Bekar	34	3,92	,50		
	Boşanmış	11	3,90	,41		
Eğitim düzeyi	Bir okul bitirmedi	12	4,06	,57	3,005	,015
	İlköğretim(ilk-orta)	12	3,66	,33		
	Lise	10	4,08	,45		
	Ön Lisans	18	4,00	,58		
	Lisans	41	4,26	,49		
	Lisansüstü	7	4,14	,37		
Çocuk Sayısı	Yok	43	3,95	,48	4,055	,004
	1	17	3,97	,69		
	2	15	4,44	,32		
	3	15	4,11	,37		
	4 ve üzeri	10	4,39	,45		
	Bilgi ve İletişim	12	4,07	,53		

Faaliyet Sektör	Konaklama Hizmeti Faaliyeti	4	3,53	,25	3,154	,005
	Yiyecek Hizmeti Faaliyeti	20	3,87	,51		
	Kişisel Bakım	12	3,94	,63		
	Tekstil ve Hazır Giyim	17	4,05	,52		
	Temizlik ve Kimya	7	4,35	,40		
	Sağlık Sektörü	26	4,37	,37		
	Toptan ve Perakende Ticaret	2	4,33	,16		

Analiz sonucuna göre kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar ile “yaş, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim düzeyi ve faaliyet gösterdiği sektör” değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$, H_1 , H_2 , H_3 , H_4 , H_5 kabul). Yaş grupları değişkenine ilişkin ortalamaya bakıldığında, 50 ve üzeri yaş arasındaki katılımcıların ortalamasının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, medeni durum değişkenine ilişkin ortalamaya bakıldığında evli olan, eğitim düzeyi değişkenine ilişkin ortalamaya bakıldığında lisans mezunu olan, çocuk sayısı değişkenine ilişkin ortalamaya bakıldığında 2 çocuğu olan ve faaliyet gösterdiği sektör değişkenine ilişkin ortalamaya bakıldığında ise temizlik ve kimya sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların yüksek olduğu görülmektedir.

3.8.4. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Katılımcıların, işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin aldıkları puanların yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, işletmedeki çalışan sayısı ve faaliyet gösterdiği sektörler göre anova analizi sonuçları aşağıda tablolarda aktarılmaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre İşletmelerinin Faaliyeti Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Değişkenler		N	Ortalama	Standart sapma	F	p
Yaş	19 ve altı	11	4,37	,75	2,534	,045
	20-29 yaş	25	4,08	,51		
	30-39 yaş	30	4,27	,75		
	40-49 yaş	16	4,48	,34		
	50 ve üzeri	18	4,61	,31		
Medeni durum	Evli	55	4,33	,73	,045	,956
	Bekar	34	4,34	,42		
	Boşanmış	11	4,28	,26		
Eğitim düzeyi	Bir okul bitirmede	12	4,32	,75	1,948	,094
	İlköğretim(ilk-orta)	12	3,86	,57		
	Lise	10	4,32	,40		
	Ön Lisans	18	4,47	,35		
	Lisans	41	4,40	,66		
Lisansüstü	7	4,41	,34			
Çocuk Sayısı	Yok	43	4,31	,53	1,755	,144
	1	17	4,05	1,00		
	2	15	4,38	,32		
	3	15	4,52	,36		
	4 ve üzeri	10	4,54	,40		
İşletme Çalışan Sayısı	1-9 kişi	61	4,38	,63	1,762	,143
	10-49 kişi	27	4,26	,57		
	50-249 kişi	7	3,89	,12		

	250-499 kişi	4	4,73	,22		
	500 ve üzeri kişi	1	4,70	-		
Faaliyet Gösterdiği Sektör	Bilgi ve İletişim	12	4,15	,64	3,899	,001
	Konaklama Hizmeti Faaliyeti	4	3,28	,57		
	Yiyecek Hizmeti Faaliyeti	20	4,36	,28		
	Kişisel Bakım	12	4,16	1,08		
	Tekstil ve Hazır Giyim	17	4,24	,49		
	Temizlik ve Kimya	7	4,61	,36		
	Sağlık Sektörü	26	4,61	,31		
	Toptan ve Perakende Ticaret	2	4,40	,42		

Analiz sonucuna göre kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar ile “yaş ve faaliyet gösterdiği sektör” değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$, H_0 , H_{11} kabul). Yaş grupları değişkenine ilişkin ortalamaya bakıldığında, 50 ve üzeri yaş arasındaki katılımcıların ortalamasının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Faaliyet gösterilen sektör değişkenine göre ise “sağlık” ve “temizlik ve kimya” sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki değişkenler dışında anlamlı fark tespit edilen başka bir değişken yoktur (H_7 - H_8 - H_9 - H_{10} red). Her bir değişkene ilişkin ortalamalara bakıldığında ise şöyle bir görünüm oluşmaktadır: Medeni durum değişkeninde, bekarların; eğitim düzeyi değişkeninde, lisansüstü derecesi olanların; çocuk sayısı değişkeninde, 4 ve üzeri çocuk sahibi olanların ve çalışan sayısı değişkeninde, 250-499 arası çalışana sahip olanların işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin ortalamaları diğerlerine göre yüksek çıkmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Girişimcilik, bir kadının ekonomik özgürlüğünü ve bulunduğu toplumdaki statüsünü arttırmasının yanında değer ve tutumların devam etmesi nedeniyle de pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar; finansman sorunu, bürokratik işlemler, donanım, araç-gereç temini, basmakalıp yargılar, pazar değişkeni, bilgi ve tecrübe eksikliği, cinsiyete dayalı rol ayrımcılığı, çalışacak eleman sorunu, iletişim-koordinasyon ve mesleki örgütlenme başlıklarında incelenmiştir. Bu sorunlar ekonomik düzen içerisinde bir girişimci olarak kadınların yer almalarına engel olabilmektedir.

Hiçbir ekonomi, kadınların katılımı olmadan ayakta kalmaz (Sunanda ve Naik, 2016: 13) ve kadın girişimciliği, Türkiye'nin gelişimine paralel olarak artan hızla gelişmektedir. Bununla birlikte kadınların gün geçtikçe hem kendi aile bütçelerine hem de ekonomiye katkıları da çoğalmaktadır (Haykır ve Deveciyan, 2018: 97). Dolayısıyla bu çalışma ile Elazığ ilindeki kadın girişimcilerin genel profillerinin ve işletmelerini kurarken ve işletme faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve daha sonraki çalışmalara katkı sağlamak amacı güdülmüştür.

Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar ölçeğine ait ortalama puanı 4,09 olarak belirlenmiştir ve bu puan yüksek düzeydedir. Aynı ölçeği kullanan Özyılmaz (2016) ölçeğin ortalama puanını 3,73 ve Öztürk (2016) ise 3,96 olarak saptamıştır. Bu bulgular araştırma kapsamında kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken birçok sorunla karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymaktadır. Kadın girişimcilerinin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunların düşük seviyede olmamasında yatan nedenlerin, bilgi eksikliği ve tecrübesiz olmalarından ve sermaye ve yer

temini gibi faktörlerden yaşamış oldukları sıkıntılardan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Bu düşüncenin görgül verilerle desteklenebilmesi için yeni araştırmaların yapılması yerinde olacaktır.

Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar ölçeğine ait ortalama puanı 3,99 olarak belirlenmiştir ve bu puan yüksek düzeydedir. Aynı ölçeği kullanan Özyılmaz (2016) ölçeğin ortalama puanını 3,65 ve Öztürk (2016) ise 4,11 olarak saptamıştır. Bu bulgular da yazında yer alan bu iki araştırmanın ortalama puanlarıyla paralellik göstermektedir ve kadın girişimcilerin faaliyetleri sırasında pek çok sorunla yüz yüz kaldıklarını gözler önüne sermektedir. Faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların fazla olmasında, borç ödemeleri, uygun krediye ulaşamamaları, tedarikçi ilişkileri ve bürokratik işlemler gibi sorunların bu bulgunun ardında yatan gerekçeler olabileceği düşünülmektedir. Bu düşüncenin somut kanıtlarla desteklenebilmesi için yeni araştırmalara olan ihtiyaç açıktır.

Yazında kadın girişimcilerin işletme kurma ve faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların daha çok sermaye temini, eğitim düzeyi ve tecrübesizlik, işyeri, pazar, personel, mal ve müşteri temini, haksız rekabet, istikrarsız piyasa, çevre baskısı ve erkek hakimiyeti kaynaklı sorunlar, ödeme güçlükleri, bürokratik işlemler ve cinsiyet kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Bakay vd., 2020; Güney, 2006, Öztürk, 2016; Özyılmaz, 2016). Çalışma kapsamında sayılan sorunlara ek olarak uygun krediye ulaşamamaları ve tedarikçi ilişkilerinden kaynaklı sorunların da kadın girişimciliğini olumsuz olarak etkilediği söylenebilir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında; kadın girişimciler işletmelerini kurarken sırasıyla sermaye temini, bilgi eksikliği ve tecrübesizlik ve yer temini kaynaklı sorunlar yaşarken; işletmenin faaliyetleri sırasında, borç ödeme başta olmak üzere, uygun krediye ulaşamamaları, tedarikçi ilişkileri ve bürokratik işlemler kaynaklı sorunlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Araştırma ampirik çalışma niteliğinde olmasına rağmen bulguların tüm kadın girişimciler için genellenmesi iddiası söz konusu değildir. Bunun yanında farklı bölge/illerde farklı ölçeklerde daha fazla kadın girişimciler ile araştırma yapılarak veriler elde edilmesinin yazına daha fazla katkı sağlayacağı ve değişkenler bakımından farklı sonuçlara ulaşılacağı düşünülmektedir. Böylece, araştırmanın genellenebilirliğinin daha doğru değerlendirilmesi mümkün olabilecektir.

Araştırma sonuçları genel itibarıyla hatırlatıldıktan sonra kadın girişimcilere yönelik olarak geliştirilen öneriler ise şöyle sıralanmıştır:

Öneriler

❖ Girişimcilik hem sosyal hem de ekonomik gelişmenin anahtarı konumundadır. Bu alanda başarı elde edebilmek için kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken sıklıkla yaşadıkları sorunların başında gelen bilgi eksikliğini giderebilmek adına, temel eğitimden başlanılarak yenilikçi girişimcilik derslerinin eğitim ve öğretim müfredatına eklenmesi yararlı olacaktır.

❖ Kadın girişimcilerin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlardan birisi olan bürokratik işlemlerden şikayetçi oldukları ve bu konuda kadın girişimciler için işin kurulması ve yürütülmesi aşamalarında bürokratik işlemlerin mümkün olduğu kadar kısaltılması ve hızlandırılması gerekmektedir.

❖ Kadınların en büyük engeli mali güçlerinin olmayışıdır. Kadınların ekonomik hayatta erkeklerin yanında yer almalarını sağlayacak politika ve projelere öncelik verilmesiyle ekonomik ve potansiyel güç haline getirmek mümkündür.

❖ Kadın girişimciliğinin gelişimi için uygun altyapı tesisleri ve uygun yerler yoktur. Bu nedenle, yalnızca kadın girişimcilerin başlangıçtaki yatırımları azaltmaları ve özel bir ortam yaratmaları için ayrı eğitim kurumları kurulabilir.

❖ Kadın girişimcilerin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlardan bir diğeri ise uygun krediye ulaşamamalarından dolayı borç ödemelerinde yaşadıkları sıkıntıdır. Bu konuda ise kredi koşullarının kolaylaştırılması, kredi miktarının sembolik olmaktan çıkarılması, faizlerin düşük tutulması ve teminat koşullarının hafifletilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akehurst, G., Simarro, E. ve Mas-Tur, A. (2012). Women Entrepreneurship in Small Service Firms: Motivations, Barriers and Performance, *The Service Industries Journal*, 32(15), 2489-2505.
- Altınel, A. (1993). *Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli*, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Müdürlüğü, Ankara.
- Anafarta, N., Sarvan, F.ve Yapıcı, N. (2008). Konaklama İşletmelerinde Kadın Yöneticilerin Cam Tavan Algısı: Antalya İlinde Bir Araştırma, *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 111-137.
- Arslan, İ.K. ve Toksoy, M.D. (2017). Türkiye’de Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 1(1), 123-148.
- Ascher, J. (2012). Female Entrepreneurship-An Appropriate Response to Gender Discrimination, *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 8(4), 97-114.
- Bakay, M.E., Müftüoğlu, M., Nalbantoğlu, A. ve Çoçan, E. (2020). Kırsal Kesimlerdeki Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma: Manisa-Demirci Örneği, *Journal of Yasar University*, 15, 295-306.
- Ballı, İ.K. (2017). Kadınların Girişimci Olma Nedenleri ve Önlerindeki Engeller: Kadın Girişimci Adayları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 42-63.
- Baş, T. (2008). Anket, Seçkin yayıncılık, Ankara.
- Bayraker, N. (2018). *Girişimcilik ve Kadın: Kadın Girişimcilere Destek Olan Kurum ve Kuruluşlar*, Okan Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma, *1. Orta Anadolu Kongresi (Nevşehir)*, 487-498.
- Çıkmaç, E. (2018). Kamu Destekleri Aşamasında Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Yol Analizi, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Sayı:11, 44-53.
- Ecevit, Y. (1993). Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi, *Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Gökakın, Z. (2000). Doksanlı Yılların Yeni Kahramanları: Türkiye’de Kadın Girişimci Profili, *8. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildirileri*. Nevşehir.

- Gül S.S. ve Altındal, Y. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimciliği Serüveni: Başarı Mümkün Mü?, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1361-1377.
- Güney, S. (2006). Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 25-43.
- Güleç, S. (2011). *Kadın Girişimciliği-Karaman Örneği*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, Karaman.
- Haykır, M. ve Deveciyan, M.T. (2018). Türkiye’de Kuyumculuk Sektöründe Kadın Girişimciliği, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı:17, 91-99.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS-AMOS-META Uygulamalı İstatistiksel Analizler* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B. ve Güler, D. (2017). İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği ve Bunu Etkileyen Faktörler, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(1), 85-91.
- Kılıç, S. (2016). Cronbachs Alpha Reliability Coefficient, *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kumbhar, V.M. (2013). Some Critical Issues of Women Entrepreneurship In Rural India, *European Academic Research*, 1(2), 192-200.
- Madhukar, K.S. (2015). Problems and Prospects of Women Entrepreneurs, *Scholarly Reseach Journal for Interdisciplinary Studies*, ISSN 227-8808, 2486-2499.
- Marlow, S. ve Patton, D. (2005). All Credit to Men? Entrepreneurship, Finance and Gender, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29(6), 717-735.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Öztürk, M.D. (2016). *Türkiye’de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özyılmaz, A.M. (2016). *Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Palaniappan, G., Ramanigopal, C.S. ve Mani, A. (2012). A Study on Problem and Prospects of Women Entrepreneurs with Special Reference To Erode District, *International Journal of Physical and Social Sciences*, 2(3), 219-230.
- Sivanesan, R. (2014). A Comparative Study on Rural and Urban Women Entrepreneurs – Prospects and Challenges, *International Journal of Research in Management and Business Studies*, 1(3), 28-34.
- Soysal, A. (2010a). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 83-114.
- Soysal, A. (2010b). Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 71-95.
- Sunanda, V.M. ve Naik, H. (2016). An Overview of Socio-Economic Conditions and Problems of Women Entrepreneurs at Davanagere City, *International Journal of Research in Commerce and Management*, 7(5), 10-13.
- Sunil, K. (2012). A Study of Women Entrepreneurs, Problems and prospects, *National Monthly Refereed Journal of Research in Arts & Education*, 1(4), 16-22.

- Sümer, E. (2018). *Kadın Girişimcilerin İş ve Yaşam Doyum İlişkisinin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tamer, M.G. (2020). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temelinde Kadın Girişimciler (Trabzon Örneği), *Turkish Studies*, 15 (1), 213-231. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40520>.
- Ülker, E. (2013). *Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi*, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Vadivu, T.S ve Devipriya, V. (2013). A Study on Problems of Women Entrepreneurs with Special Reference To Tirupur District, http://www.academia.edu/30958235/A_STUDY_ON_PROBLEMS_OF_WOMEN_ENTREPRENEURS, erişim tarihi 04/01/2019.
- Vossenbergh, S. (2013). Women Entrepreneurship Promotion In Developing Countries: What Explains The Gender Gap In Entrepreneurship And How To Close It?, Working Paper from Maastricht School of Management, Maastricht, The Netherlands.
- Yaşar, F. (2017). *Düzce İlinde Kadın Girişimcilik Profiline Belirlenmesi*, Düzce Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, Düzce.